दत्तक घेऊया नदीकिनारा योजना

Jeevitnadi

LIVING RIVER FOUNDATION

जीवितनदी – लिव्हिंग रिव्हर फाउंडेशन बद्दल थोडक्यात

पुण्याच्या मुळा-मुठा नद्यांना परत एकदा जीवित करायचं ह्या तळमळीने काही समविचारी व्यक्ति एकत्र येऊन २०१४ साली ‘जीवितनदी’ ची सुरुवात झाली. पुढे २०१६ साली ‘जीवितनदी’ चे रुपांतर ‘Jeevitnadi - Living River Foundation’ या Non-profit Section-8 Company मधे झालं.

नदी आपली आहे आणि तिच्या सुधारणेची व संवर्धनाची जवाबदारी नागरिकांची देखील आहे. या विचारसरणीला धरून ‘जीवितनदी’ चे ध्येय मांडले गेले - जनसहभागातून नदी पुनरुज्जीवन !.
या विचारसरणीने अजून १८ संस्था एकत्र आल्या आणि त्यांची जोड आता या कार्यात झाली आहे.

पुण्यातील सामान्य नागरिकांच्या नदी कडे बघण्याच्या दृष्टीकोनात लक्षणीय बदल घडवण्यात आणि तिच्याशी तुटलेली नाळ परत जोडण्यात जीवितनदी गेली तीन-चार वर्ष यशस्वी रित्या कार्यरत आहे.

काही उपक्रम-
- मुठाई नदी फेरी
- विषद्रव्य-रहित जीवनशैली सत्र
- मुठाई नदी महोत्सव
- “एका नदीची गोष्ट” – चित्र रूपी प्रदर्शन
- दत्तक घेऊया नदी किनारा योजना
- पाणथळ क्षेत्र विकास, निर्माल्य व्यवस्थापन
- गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

संकेत स्थल - http://www.jeevitnadi.org/

दत्तक घेऊया नदीकिनारा योजना

जगभरातील उदाहरणं बघू जाता असं दिसून येतं,

की

“जनसहभागाशिवाय नदीचे पुनरुज्जीवन शक्य होत नाही”

सर्वसाधारणपणे असा एक समज आहे,

की

“शहरात राहणाऱ्यांना आपल्या नदी विषयी कोणतीही आत्मीयता नसते”

एक प्रयोग

लोकांना 'नदी बद्दल तुम्हाला काय वाटतं ?' असं विचारलं असता...

आश्चर्य म्हणजे -

- **आमच्याशी संवाद साधायला दहा पैकी चक्क नऊ जणं थांबली!**
- **सर्व वयोगटातल्या लोकांना नदी विषयी काहीतरी सांगायचं होतं!**

असं लक्षात आले की...

शहरात राहणाऱ्यांना

- आपल्या नदी विषयी अनास्था नसते
- त्यांना “काहीतरी” करायची इच्छा असते

<u>पण</u>

- काय करायचं, कसं करायचं आणि कुठे सुरुवात करायची हे माहिती नसतं
- शिवाय एकट्याने करणं सहसा न पेलवणारं व भीतिदायक वाटतं!

दत्तक घेऊया नदीकिनारा

ही योजना आम्ही सुरु केली...

की ज्यामुळे समाजातील असे चांगले उद्देश बाळगणाऱ्यांना एकत्र आणून,
पर्यावरणशास्त्राची भक्कम जोड देऊन,
त्यांना आपल्या नदीच्या सार्थ संवर्धनासाठी कृतीशील करता येईल.

या योजनेअंतर्गत पुण्यातील काही चालू प्रकल्प

मुठा नदीवर - विठ्ठलवाडी,
एस. एम. जोशी पूल,
ओंकारेश्वर मंदिर येथे

----- ----- -----

मुळा नदीवर - औंध येथे

----- ----- -----

मुळा व राम नदी संगमावर - औंध येथे

विठ्ठलवाडी - पहिला प्रकल्प

मुठा नदी

मे २०१७ पासून

दर रविवारी

सकाळी ७ ते ८.३०

औंध प्रकल्प

मुळा नदी

जुलै २०१७ पासून

दर शनिवारी

सकाळी ७.३० ते ८.३०

औंध प्रकल्प

मुळा व राम नदी संगम

ऑगस्ट २०१७ पासून

दर रविवारी

सकाळी ७ ते ८.३०

एस. एम. जोशी पूल प्रकल्प

मुठा नदी

जून २०१८ पासून

दर शनिवारी

सकाळी ७ ते ८.३०

ओंकारेश्वर मंदिर प्रकल्प

मुठा नदी

जूलै २०१८ पासून

दर शनिवारी

सकाळी ७.४५ ते ९

अहिल्यादेवी प्रशाला

कै. सौ. सुंदरबाई राठी प्रशाला

शिवाजी पूल प्रकल्प

मुठा नदी

लवकरच शुभारंभ

विठ्ठलवाडी प्रकल्प

- तीन सभासदांपासून सुरुवात
- दर आठवड्याला सभासदांमधे वाढ
- सर्वात लहान सभासद – ७ वर्ष व सर्वात ज्येष्ठ सभासद – ७७ वर्ष

आव्हानं

शहरी भागातील नदीवरचे विविध भार

घनकचरा

रूढी-परंपरा

नदीत सोडलेली रसायनं व मैला

धार्मिक मेळावे

अतिक्रमण

मूर्ती विसर्जन

आपल्या कामाचे स्वरूप

स्वच्छता : घनकचरा

किनाऱ्यावरचा,
नदी पात्रातला,
पूरामुळे आलेला,
प्रवाहाबरोबर वरून वाहत आलेला
कचरा गोळा केला जातो

आपल्या कामाचे स्वरूप

स्वच्छता : घनकचरा

- कचऱ्याचे वर्गीकरण व नोंद केली जाते
- पुनश्चक्रण न होणारा कचरा नगरपालिकेच्या घनकचरा व्वस्थापनेला दिला जातो
- काचेच्या सुस्थितीत असलेल्या बाटल्या भंगार व्यापाऱ्यांकडे पोचवल्या जातात

आपल्या कामाचे स्वरूप

घनकचरा प्रश्नाच्या मुळापर्यंत पोचणे
प्लॅस्टिक कचऱ्याचा स्त्रोत जिथे आहे तिथेच तो गोळा करुन
पुनश्चक्रण क्रिये साठी पाठवणे

- ५ शाळा
- ५ गृहप्रकल्प
- स्थानिक नगरसेवकांशी संवाद
- नगरपालिकेच्या क्षेत्र कर्मचाऱ्यांशी संवाद
- प्रभावित/संबंधित सर्व घटकांसह मीटिंग

आपल्या कामाचे स्वरूप

जैव विविधतेची नोंद

आपल्या कामाचे स्वरूप

विविध अधिवासांची नोंद

आपल्या कामाचे स्वरूप

विरघळलेल्या प्राणवायू मात्रेची (DO ची) नियमित नोंद.
शुद्ध पाण्यातील DO ची मात्रा = ८ पीपीएम. म्हणजे... ८ = ∞

सध्य परिस्थिती...

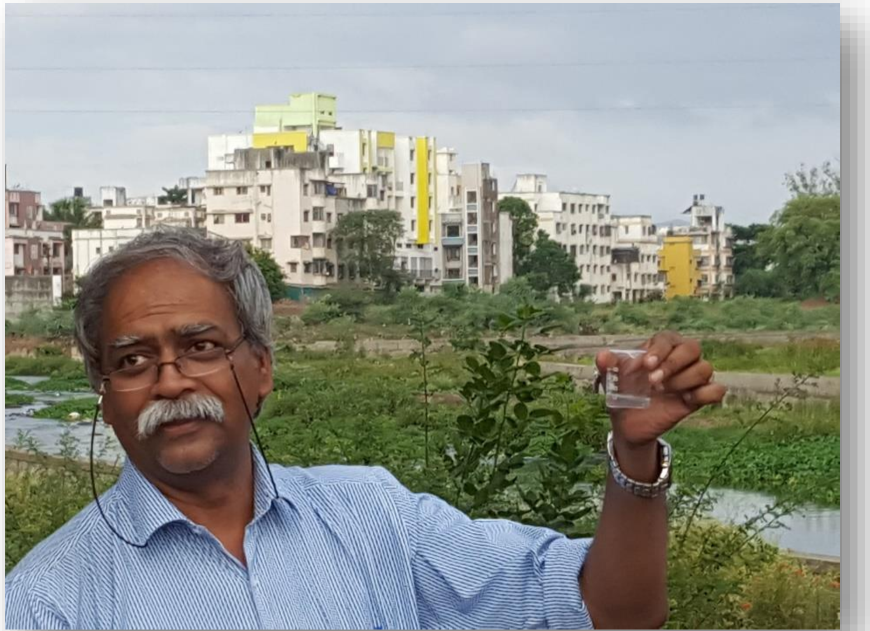

जून व ऑक्टोबर ते मे
DO = ०-२ पीपीएम

जुलै २०१७
DO = २ पीपीएम

ऑगस्ट २०१७
DO = ७ पीपीएम

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

"By re-storyng the river, by bringing it to life in our hearts and minds, we can begin to work towards its physical restoration."
- The return of the river

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी
मुलं तसेच पालक यांना नदी जवळ आणणे

The Story Station

सह

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

मुठेच्या काठी

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

मुळा-मुठेच्या काठी

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

पवनेच्या काठी

गोष्टी ऐकूया नदीकाठी

मुळा-राम नदींच्या संगमावर

कीर्तन

- निर्माल्य नदीत सोडण्याऐवजी त्याचा उपयोग खत बनवायला कसा करता येईल,
- नदीचे महत्व,
- तिचे प्रदूषण व इतर अनेक समस्या,
- तिचं जतन करणं ही आपली जवाबदारी आहे...

अशा सर्व बाबींचा संदेश देणारं पारंपारिक किर्तन नदीकाठच्या विठ्ठल मंदिरात आयोजित करण्यात आलं होतं.

निर्माल्य व्यवस्थापन

नदीवरचा भार कमी करणं

निर्माल्य व्यवस्थापन

ड्रम मधे *निर्माल्य*

म्हणजेच

नदीत तेवढ्याने कमी *निर्माल्य*

म्हणजेच

पर्यायाने विरघळलेल्या प्राणवायूच्या मात्रेत वृद्धी

आमच्या वाटेला आलेलं वैफल्य

दर आठवड्याला नव्याने टाकलेला घनकचरा व वर्गीकरण न केलेलं *निर्माल्य*

परिस्थितीत अखेर बदलाव (साधारण ८ महिन्यानंतर)

- स्वच्छ नदीकिनारा बघितल्यावर अखेर लोक कचरा टाकेनासे झाले
- मनपा कर्मचारी / प्रशासनाकडून सहकार्य वाढलं

- ड्रम मधलं *निर्माल्य* जवळ जवळ १००% वर्गीकरण करून टाकलेलं असतं
- आता लोक आवर्जून थांबून आम्हाला सुंदर मुठेच्या आठवणी सांगतात

पाणथळ क्षेत्र विकसन

पाणथळ क्षेत्र विकसन

सह

नदी पात्रात बदल केल्यामुळे ठिकठिकाणी स्थिर पाण्याची छोटी डबकी निर्माण होऊन, परिसर दलदलीचा झाला आहे.

नदीला जाऊन मिळणाऱ्या झऱ्यांचं व ओढ्यांचं रुपांतर अशा डबक्यांमधे झालं आहे.

पाणथळ क्षेत्र विकसन

आखणी ६ रविवारांची

- डबकी एकमेकांना जोडणे
- एका डबक्यातील पाणी दुसऱ्या डबक्यात वाहू देणे
- योग्य रोपं लावणे

पाणथळ क्षेत्र विकसन

नदीत स्वच्छ पाणी जाऊन मिळायला लागलं

पाणथळ क्षेत्र विकसन

डबकी जोडण्याच्या प्रायोगिक प्रकल्पात यश मिळाल्या मुळे, परिसरातील इतर दलदलींच्या भागात देखिल ही पद्धत राबवण्यात येईल

या प्रकल्पाची पुस्तिका डाउनलोड करण्यासाठी -

http://www.jeevitnadi.org/wp-content/uploads/2018/09/Wetland-Development-Project-Vitthalwadi-Booklet.pdf

जलपर्णीचं कंपोस्टिंग

नदीतून जलपर्णी काढली जाते

वाळलेला पाला-पाचोळा आणि जलपर्णी असे एका आड एक थर रचले जातात

कंपोस्टिंगची प्रक्रिया लवकर होण्यासाठी त्यात विरजण (कल्चर) वापरलं जातं

सह

BROWN LEAF

माझी नदी, माझी जबाबदारी

माझी नदी, माझी जवाबदारी

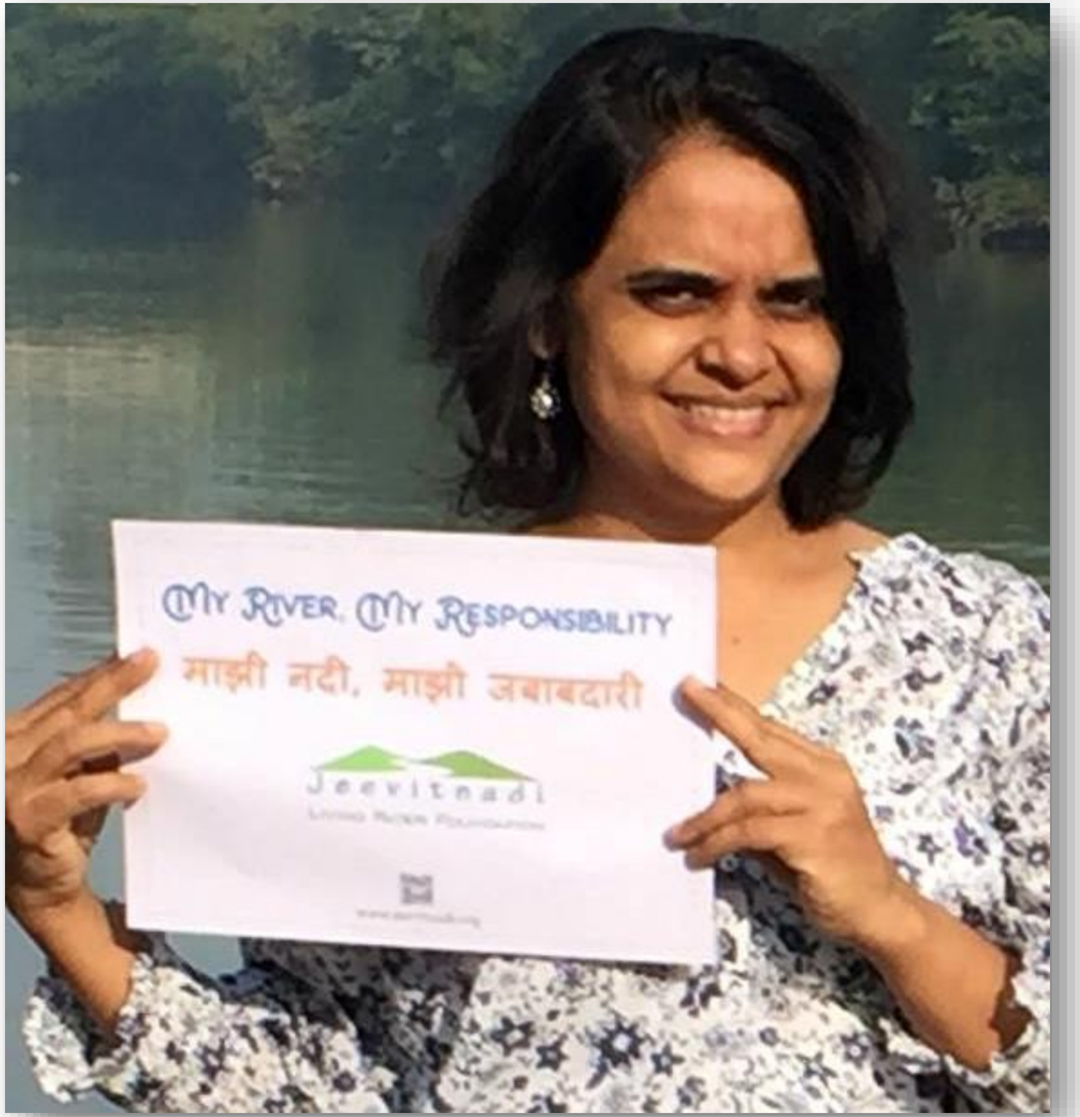

माझी नदी, माझी जबाबदारी

आमचे सहयोगी

LEMNION GREEN SOLUTIONS

oikos for Ecological Services

स्वच्छ पुणे स्वच्छ भारत
स्वच्छता राखा

BROWN LEAF

वसुंधरा स्वच्छता अभियान
Combatting Global Warming

SAGAR MITRA®
T A A

ecological society

निसर्गसेवक

Janwani
जनवाणी

The Story Station

जल बिरादरी

(SERI)

बहुमूल्य सहकार्य

पुणे महानगरपालिका

“पृथ्वी आपल्याला पूर्वजांकडून वारसा हक्काने मिळत नाही तर
आपण ती भावी पिढीकडून उसनी घेत असतो”

भावी पिढीला त्यांच्या हक्काची

जीवितनदी आणि
एक शुद्‌ध, निरामय आसमंत

देऊया

संपर्कासाठी

www.jeevitnadi.org

jeevitnadi@gmail.com

https://www.facebook.com/jeevitnadi/

https://www.youtube.com/user/JeevitNadiAbhiyan